

ETİĞE GİRİŞ

Annemarie Pieper
Çev. V. Atayman, G. Sezer
Ayrıntı yay. 1999, sf.387

Ümit Öztürk

Özellikle problematik felsefe alanı söz konusu olduğunda, felsefe öğretiminde/öğreniminde (genel olarak felsefe öğretimlerinde olan fakat burada daha fazla bir şekilde hissedilen) yöntem sorunu ağırlıklı olarak kendini gösterir. Kabaca bu sunumda izlenecek olan yolun ne olması gerektiği 'bir orta yol bariz görünse de' bilhassa "bizim" gibi felsefeye kıyısından köşesinden yeni giren/ girebilen(!) ülkelerde daha da önem kazanmaktadır. Prima facie, bu alandaki bir çalışmanın, felsefenin-problematik felsefenin- hiçbir zaman felsefe tarihinden ayrı ele alınamayacak ve aynı zamanda belirli problem alanlarına açıklayıcı bir yaklaşımın getirilmek zorunda olması dolayısıyla, iki yönü, felsefe tarihi ve felsefe problemlerini, birleştirmesi beklenir. Fakat ne yazık ki(!) ülkemizdeki "genel felsefe literatürü" (!!)dikkate alındığında böyle açık ve sağlam bir yolun pek de tutarlı bir şekilde izlenemediği görülmektedir. Kuşbakışı olsa da dikkatli bir gözlemci rahatça fark edebilecektir ki, problematik felsefe söz konusu olduğundan ya salt problemler içinde kalınıp felsefe tarihiyle bu problemlerin ilgisi tam bir çakışma içinde sunulamamakta ya da salt felsefe tarihi düzleminde bilgi yığını ortaya dökülmekte ve bu yığın içerisinde özgül sorunlar yeterince değerlendirilememektedir (Özellikle bu problem/boşluk üniversitelerdeki felsefe öğretimlerinde daha da ağır bir biçimde hissedilebilmektedir).İş, felsefenin temel disiplinlerinden "Etik" gibi bir disipline geldiğinde ise varolan sorunlar belirli ilgilere/çıkarların savılamaması yüzünden iyiden iyiye çetrefilleşmektedir. Bu bağlamda Ayrıntı yayınlarından çıkan "Etığe Giriş" adlı kitaba gerek "gelişmekte(!) olan felsefe literatürümüze" bir katkı olması gerekse de kendi içinde konusuna belirli ve bizim için yol gösterici olabilecek yöntemlerle yaklaşması dolayısıyla değerli istiyoruz. Yazarın öz yaşamına ve kitaba geçmeden son olarak yazarın önsözde kendi yöntemine ilişkin düşüncelerine bakalım.

Kitabın önsözünde yazar şöyle diyor: "Etığı bir pratik felsefe alanı olarak ele almanın çeşitli yolları vardır. Bunlardan biri etığın Sokrates ten de önceye uzanan ve

bugüne kadar süregelen tarihine bakmaktır. Ya da sistematik 'bakış' tercih edilebilir ve ilkeler temelinde bütünsel bir etik sistemi geliştirilebilir. Etik pratiğe giriş için her iki yöntem de bence uygun görünmüyor. Tarihsel bakış kuşkusuz öğretici olacaktır, ama filozofların çeşitli dönemlerde etik düşünceler üzerinde ne derece yoğunlaştıklarını göstermekle sınırlı kalacaktır(...) Dolayısıyla etiğin tarihine bakmak önemli ve ilginç olacaktır olmasına; ama bu tarih, sistematik bir düzene oturtulmadığında sadece bir yığın tez, model ve kuram sunar; bunların birbiriyle ilişkisi de konu açısından değil, yalnızca kronolojik sırayla kurulmuş olur. Etiğe sistematik olarak yaklaşmak istediğimizde de aslında yine temel tarihsel bilgilere ve kavramlara yönelmek durumundayız. Ağırlık noktasını etiğin oluşturduğu pratik felsefeye giriş yapabilmek için hem tarihsel hem de sistematik düşüncelerin göz önünde tutulması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır."

1941'de Düsseldorf'ta doğan Annemarie Pieper, 1960-70 yılları arasında Saarland Üniversitesinde felsefe öğrenimini görerek doktorasını vermiştir. 1971-1981 yılları arasında ise Münih Ludwig Maximillians Üniversitesinde doçentlik tezini teslim ederek profesör olarak görev almıştır. Bavyera Bilim Akademisinde Schelling Komisyonunda editörlük de yapmış olan Pieper, 1981'den beri Basel Üniversitesinde felsefe profesörü olarak çalışmaktadır." Felsefe tarihi ve sistematik açıdan genel ve özel etiğin sorunları", "Klasik varoluş felsefesi ve Fransız varoluşçuluğu(Kierkegaard, Nietzsche, Sartre, Camus, Postmodernizm)", "Transsendental felsefenin temel ilkeleri(Kant,Fichte,Schelling)", "Ütopyalarda" gibi konularda dersler vermektedir.

Kitabın giriş kısmında, kendi çalışmasının ilerleyişini şöyle betimliyor Pieper:" Bu çalışma aşağıdaki üç soruyla ilgili alanlarda ilerleyecektir: 1.Felsefi bir disiplin olan etik neyi araştırır? Konusu nedir?;2.Etik konusuna nasıl yaklaşır? Etikten bir bilim dalı olarak söz etmemize meşru kılacak yöntemler var mıdır? Yoksa etik, bağlayıcı olmayan dünya görüşleri ve ideolojilerle aynı düzeyde bir yerde midir?;3. Etiğin nihai amacı nedir?Neyi hedefler?" Bu bağlamda Pieper, salt dış başlıklardan yararlanarak söylersek, şu başlıklarla incelemesini açmılıyor:Etiğin Görevi, Pratiğin Bilimi Olarak Etik, Pratikle İltisli Öteki Bilimler Arasında Pratik Bir Bilim Olarak Etik, Etiğin Hedefleri ve Sınırları, Ahlaki ve Etik Argümantasyonun Başlıca Biçimleri, Temel Etik Kuramı Tipleri ve son olarak Feminist Etik.

Genel olarak söylersek her entelektüel disiplinin(geniş anlamda bilimin) olmazsa olmaz yapısal koşulları varsa bunlardan ilki o disiplinin bizatihi kendi iç belirlenimlerinden yola çıkarak kendini tanımlaması,kendine dair bir sınır ayırıcı çizmesi; diğeri ise bu sınır çizme ayırıcıyla paralel olarak gelişen kendi iç belirlenimlerini sistematik olarak ifade etmesidir. Felsefenin bir disiplini, pratiğe ait bir disiplini olarak "etik" düşüncesinden hareket eden Pieper de bütünlüklü bir bakış içerisinde ilk olarak etiğin kendi sınırlarını çiziyor ve etiği tanımlıyor. Kitabın birinci bölümünde etiğin etimolojik bir serimlemesini veren Pieper, aynı zamanda etik-ahlak ilişkisi üzerine durarak gündelik yaşamdan (ahlaki yapılar tarafından belirlenmiş yaşamdan) etik soru sormaya doğru gidişin mantıksal temasını veriyor. Bir tanımlama ve sınır

çekme ayracını sürdüren Pieper, ikinci bölümde etiğı pratiğın bir bilimi olarak tanımlayıp(ki bu kitabın tamamına ait, tekrar tekrar karşımıza çıkacak bir temadır), insan yaşamında/eylemlerinde etik soru sormanın ve buna bağılı etik sorumluluğın merkeziliğine dikkat çekiyor. Yine aynı işlevi devam ettiren üçüncü bölüm ise, pratiğın bir bilim olarak etiğın, diğere pratik bilimlerle(hukuk, sosyoloji v.b) iliş-kisini inceliyor. Bu bölümlerde Pieper çoğı kez göz ardı edilen(!) "pratiğın bir bilimi olarak etik" düşüncesini sistemli bir şekilde oturtmaya çalışıyor. Sınır çizme ay-racını belirli perspektiflerle belirledikten sonra Pieper, Etiğın Temel Sorunları baş-lığı altında; mutluluk,özgürlük ve determinasyon, iyi-kötü kavramlarını ve bu kav-ramlara bağılı olarak etiğın temel hedefleri ve sınırlarını inceliyor. Tabii ki bir en-telektüel disiplin için kendini tanımlama önemli olduğı kadar, bu tanımlamanın han-gi biçimlerle yapıldığı da önemlidir. İşte Pieper de, Ahlaki ve Etik Argümantasyonun Başlıca Biçimleri başlığı altında, şu etik gerekçelendirme metotlarını analiz ediyor: Mantuksal yöntem diskürsif yöntem, dialektik yöntem, analogik yöntem, transsenden-tal yöntem, analitik yöntem, hermeneutik yöntem. Bu bağlamda kitabın ana bölümlerinden olan Temel Etik Kuramı Tiplerinde de Pieper, yöntem arayışlarının nasıl farklı etik anlayışlara yol açtığını, etik modellerini, zengin tarihsel içerikten de yarar-lanarak sistematik bir şekilde betimliyor. Kitabın son bölümü ise, şu an popülerliğini biraz olsun yitirmiş olan, fakat hep gündemde olan feminizm tartışmalarına ayrılmış.